

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Гуртового Юрія Валентиновича
«Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі
забезпечення економічної безпеки країни»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасний етап державного управління економікою України характеризується критичним дефіцитом бюджетних ресурсів, що зумовлено об'єктивною необхідністю переорієнтації переважної більшості обсягів фінансування на потреби національної оборони. Водночас стагнація процесів розвитку сільського господарства несе критичні ризики для соціально-економічної стабільності, оскільки без стабільного функціонування цієї галузі неможливе підтримання належного рівня економічної безпеки країни.

У зв'язку з цим у площині державного регулювання виникає виражена науково-практична суперечність. З одного боку, існує потреба стимулювати якісну трансформацію та розвиток сільського господарства. З іншого боку, в умовах жорстких обмежень бюджету державні органи влади позбавлені можливості фінансувати капіталомісткі програми підтримки. Ця ситуація вимагає перегляду існуючих парадигм та пошуку альтернативних інструментів раціоналізації державних видатків, які б дозволили максимізувати темпи галузевого розвитку за мінімальних обсягів фінансових інтервенцій. Критичної ваги набуває наукове обґрунтування моделей управління процесами розвитку галузі, які б спиралися на кращі світові практики та дозволяли модернізувати сільське господарство без втрати його міжнародної конкурентоспроможності.

У цьому контексті проведене дослідження є своєчасною науковою відповіддю на зазначені макроекономічні виклики, дозволяючи науково обґрунтувати зміну фокусу державної політики від фінансово обтяжливих

механізмів прямого субсидування до стимулювання факторів довгострокового розвитку сільського господарства.

Зважаючи на викладене, дисертаційна робота Гуртового Юрія Валентиновича «Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни» є актуальною кваліфікаційною працею, що вирішує важливе науково-прикладне завдання інституційної трансформації аграрної політики України в умовах жорстких бюджетних обмежень.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

Дисертаційна робота Гуртового Ю. В. відповідає тематиці наукових досліджень Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, виступаючи складовою частиною виконання планових тем: «Моделювання соціально-економічних процесів та систем у контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0122U001402, 2022-2024 рр.) та «Методологічне забезпечення управління соціально-екологічними системами в умовах цифрової трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0122U001403, 2022-2024 рр.), у рамках яких здобувачем обґрунтовано необхідність стратегічного планування агросектору як фактору економічної безпеки держави, а також розроблено рекомендації щодо цифрової трансформації процесу моніторингу індикаторів економічної безпеки.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Високий ступінь достовірності та наукова обґрунтованість результатів кваліфікаційної праці Гуртового Ю. В. спираються на глибоко опрацьовану джерельну та інформаційно-аналітичну базу. Автор демонструє ґрунтовне розуміння дослідницького інструментарію, вдало комбінуючи загальнонаукові методи із сучасним апаратом економетричного моделювання. Зокрема, використання виробничих функцій, методу головних компонент, ARIMAX-моделей та кластерного аналізу дозволило здобувачеві забезпечити високу адекватність та об'єктивність наукових результатів. Сильною стороною роботи

є чіткий взаємозв'язок між висновками теоретичних розділів та прикладними розробками. Як наслідок, поставлені завдання вирішуються послідовно, де результати кожного попереднього етапу формують підґрунтя для наступного, що у підсумку конвертується у змістовні, логічно вивірені висновки.

Довіру до якості дослідження також викликає підхід до статистичної верифікації розроблених економетричних моделей. Аргументація спирається на комплексну діагностику статистичної значущості, зокрема через тестування автокореляції залишків, перевірку на мультиколінеарність, оцінку точності апроксимації тощо. Окрім цього, застосування сценарного прогнозу, який інтегрує оптимістичні, базові та песимістичні варіанти розвитку бойових дій, гарантує надійність висновків навіть в умовах значного рівня невизначеності.

Прикладний характер та дієвість запропонованих підходів засвідчуються їх успішною імплементацією у практичну діяльність державних інституцій та реального сектора економіки. Відповідні розробки прийняті до використання Департаментом освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації, що підтверджується офіційною довідкою, агропромисловими підприємствами СТОВ «ХУТІРСЬКЕ» (довідка № 57 від 11.03.2026 р.) та ПП «МИР» (довідка № 33-111-5 від 30.01.2026 р.). Крім того, теоретичні та методичні напрацювання впроваджено в освітній процес факультету економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (довідка № 88-904-36 від 18.03.2026 р.).

Свідченням належної апробації результатів дослідження у фаховому середовищі є їх обговорення та представлення на тринадцяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що повністю підтверджує обґрунтованість винесених на захист положень.

4. Наукова новизна отриманих результатів.

Детальний аналіз дисертації засвідчує, що сформульовані положення містять вагомі елементи наукової новизни і є результатом самостійного наукового пошуку, формуючи значний внесок у макроекономічне

прогнозування, економетричне моделювання процесів розвитку сільського господарства та управління системою забезпечення економічної безпеки.

Заслуговує на увагу авторський доробок щодо удосконалення методичного інструментарію ретроспективного оцінювання руйнівного впливу бойових дій на сільське господарство. Зокрема, запропоновано враховувати цей вплив через розрахунок інтегрального індексу наслідків війни, який агрегує статистичні проксі-показники. Це дозволило компенсувати дефіцит верифікованих статистичних даних щодо масштабів фізичних руйнувань під час гібридної фази війни і формалізувати залежність падіння аграрного виробництва від інтенсивності збройної агресії. Окрім цього, субіндекси показника були трансформовані та представлені як пропозиції щодо доповнення системи індикаторів економічної безпеки України.

Здобувачем удосконалено методику стратегічної сегментації зовнішніх ринків збуту. Використання авторського інтегрального індексу ненадійності, вагові коефіцієнти якого розраховані на основі методу головних компонент, уможливило об'єктивну сегментацію ринків та розробку диференційованих заходів для зміцнення зовнішньоекономічної безпеки.

Автором обґрунтовано пропозиції щодо доповнення системи індикаторів економічної безпеки спеціалізованим блоком фундаментальних драйверів аграрного зростання, ідентифікованими за результатами порівняльного аналізу еластичності виробничих функцій. Зазначені показники органічно поєднують виробничі, інфраструктурні та інституційні аспекти, відображаючи здатність сільського господарства протистояти екзогенним шокам та забезпечувати довгостроковий розвиток.

Заслуговує на увагу удосконалена автором процедура стратегічного управління пропозицією на ринку молока на основі двокомпонентної економетричної моделі. Це дозволило ідентифікувати унікальні ресурсно-цінові детермінанти для індустріального та дрібнотоварного сегментів і запропонувати адресні заходи стимулювання виробництва якісної сировини,

яка є умовою для розблокування доступу до високомаржинальних та регуляторно вимогливих зовнішніх ринків і товарної диверсифікації експорту.

Автором визначено умови безпечної імплементації стратегій розвитку органічного виробництва, що враховують невизначеність бойових дій і потребу у збереженні сприятливих станів індикаторів економічної безпеки.

У роботі поглиблено інструментарій кількісного вимірювання макроекономічних шоків епідеміологічного походження. Відмова від традиційних бінарних змінних на користь синтезу фактичних демографічних втрат із функцією їх експоненційного згасання забезпечила відображення ефекту поступової адаптації виробничої системи до стрес-фактору.

Комплексність результатів підтверджує завершений характер дослідження. Дисертанту вдалося досягти мети роботи, а аргументованість висновків беззаперечно свідчить про високу теоретичну та практичну цінність його наукового доробку.

5. Повнота висвітлення результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях.

Кількість та обсяг публікацій, які відображають основний зміст дисертації Гуртового Ю. В., повністю відповідають вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Основні положення, висновки і результати, які складають новизну дослідження, опубліковано у 26 наукових працях, а саме:

- 8 статей у наукових фахових виданнях України (зокрема 1 стаття у виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science);

- 2 розділи в колективних монографіях;
- 1 стаття у науковому періодичному виданні;
- 15 тез доповідей та матеріалів конференцій.

У публікаціях, виконаних у співавторстві, чітко розмежовано та визначено особистий внесок Гуртового Ю. В.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Науково-практичні результати, отримані Гуртовим Ю. В. під час виконання дисертаційної роботи становлять вагомий внесок у вітчизняну економічну науку та практику державного регулювання. Попри загальну позитивну оцінку роботи, глибоку обґрунтованість і достовірність її висновків, доцільно виокремити низку дискусійних положень і зауважень:

1. У підрозділі 1.1 автор аналізує спільні та відмінні риси кондиціонально-станового, стійкісного, протекціоністського, телеологічного підходів та підходу ресурсної самодостатності до визначення економічної безпеки країни (с. 42-48). Водночас у наступних розділах фокус дослідження зміщується на економетричне моделювання її окремих складових. Робота значно виграла б, якби автор чіткіше пояснив, чи слугувала ця класифікація виключно базисом для синтезу єдиної дефініції в першому розділі, чи специфічні риси зазначених п'яти підходів вплинули на вибір критеріїв, екзогенних змінних та інструментів економетричного моделювання у другому та третьому розділах.

2. У другому розділі автор здійснює порівняльний аналіз концептуальних моделей державної підтримки сільського господарства в ЄС, Канаді, Україні, Новій Зеландії та США (табл. 2.1, с. 102). Однак при наданні пропозицій щодо інтеграції ключових факторів до системи індикаторів економічної безпеки України (підрозділ 3.1) здобувач спирається на розрахунки виключно для ЄС та Нової Зеландії. Потребує уточнення, чим зумовлене вилучення Канади та США з фінального етапу моделювання, внаслідок чого специфіка розвитку їхнього сільського господарства не вплинула на формування оновленого переліку індикаторів на рівні із зазначеними двома країнами.

3. Автор удосконалює підхід до кількісного оцінювання впливу пандемічного шоку (підрозділ 3.1, с. 157), згідно з яким індекс макроекономічного тиску представлений як добуток нормалізованої кількості демографічних втрат та функції їх експоненційного згасання, виходячи із припущення про поступове нівелювання економічного шоку. Водночас

потребує уточнення наскільки цей підхід здатний врахувати хвилеподібний характер впровадження адміністративних обмежень (локдаунів) урядами країн ЄС протягом 2020-2021 рр. та чим обґрунтовано доцільність вибору саме експоненційної функції для моделювання адаптації економіки до епідеміологічних викликів.

4. У підрозділі 3.4 автор, пропонуючи трихотомічну шкалу класифікації регіонів України за рівнем продовольчої безпеки, модифікує вектор відхилень субіндексів від середньоукраїнського значення. Водночас для визначення меж «нейтральної зони» (с. 219) застосовується інтервал $\pm 0,1$ середньоквадратичного відхилення від середнього значення. Однак вибір коефіцієнта 0,1 видається певним чином суб'єктивним. Робота значно виграла б, якби здобувач додатково пояснив економіко-статистичну доцільність встановлення такого порогу та яким чином це вплинуло на фінальні результати типізації регіонів.

5. В межах третього розділу автор пропонує низку дієвих інструментів для зміцнення складових економічної безпеки країни, чітко артикулюючи виконавців, джерела ресурсного забезпечення та окреслюючи етапи реалізації окремих стратегій. Однак запропоновані інструменти трансформації сільського господарства значно виграла б від їх систематизації у єдиний організаційно-економічний механізм. Його представлення, наприклад, у вигляді загальної структурно-логічної схеми, значно полегшило б цілісне сприйняття логіки управління цими процесами.

Наведені вище зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер. Вони жодним чином не знижують науково-практичної цінності отриманих результатів і не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Гуртового Юрія Валентиновича на тему «Моделювання процесів розвитку сільського господарства в системі

забезпечення економічної безпеки країни» є самостійною, комплексною та завершеною науковою працею. У ній одержано нові, науково обґрунтовані теоретико-методичні та практичні результати, що в сукупності вирішують вагоме наукове завдання – теоретико-методичне обґрунтування та розроблення науково-прикладних засад розвитку сільського господарства в системі забезпечення економічної безпеки країни на тлі глобальних потрясінь.

Дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні, а його тематика відзначається безперечною актуальністю. Текст дисертації викладено логічно й послідовно, усі висновки та пропозиції надійно аргументовано. Здобуті результати характеризуються глибокою науковою новизною, мають виражену теоретичну цінність та високу практичну значущість. Опубліковані автором наукові праці вичерпно відображають зміст основних положень, висновків і рекомендацій дослідження.

З огляду на зміст, рівень новизни та науково-практичну цінність отриманих результатів, дисертація Гуртового Юрія Валентиновича повністю відповідає всім вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). Її автор, Гуртовий Юрій Валентинович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
Дніпровського державного
аграрно-економічного університету

A handwritten signature in blue ink, which appears to read "Катерина Дідур".

Катерина ДІДУР